

Til Finansdepartementet

Høringsuttalelse fra Filosofisk institutt ved NTNU,

Ang. NOU 2003: 22, *Forvaltning for fremtiden*

Innhold

NTNU støtter utredningens hovedkonklusjon: Anbefalingen om å innføre etiske retningslinjer for Petroleumsfondet. NTNUs strategidokument av 1998, *Kreativ, konstruktiv, kritisk*, slår fast viktigheten av evnen til å se økonomisk utvikling i en sosial og kulturell sammenheng. Internasjonaliseringen av næringslivet og miljøproblemer er utfordringer som ”krever nye teknologiske løsninger, men også endrede holdninger og alternative måter å organisere samfunn og produksjon på - lokalt, regionalt og globalt. Skillet mellom fattige og rike i verden øker. Sult, helseproblemer og ressurskonflikter er konstante trusler mot fred og stabilitet.” Etiske retningslinjer for Petroleumsfondet er et viktig og riktig skritt når det gjelder å ta disse utfordringene på alvor.

Utførelse

I Generelle kommentarer:

- 1) Det stilles opp klare og forståelige grunner for hvorfor Petroleumsfondet bør forvaltes i henhold til etiske retningslinjer.
- 2) Det argumenteres godt for hvorfor de virkemidlene som foreslås (eierskapsutøvelse, negativ filtrering og uttrekk) er de best egnede for Petroleumsfondet.
- 3) Det argumenteres godt for hvorfor de etiske kravene til Petroleumsfondet bør forankres i internasjonale konvensjoner og retningslinjer heller enn i norsk politikk.
- 4) Det skisseres to grunnleggende etiske forpliktelser som Petroleumsfondet skal forvaltes etter: Å sikre økonomisk handlingsrom for kommende generasjoner av nordmenn på den ene siden, og å respektere menneskerettigheter og bidra til bærekraftig utvikling på den andre siden. Det kommer ikke klart frem om disse to forpliktelsene er rangerte. Paragraf 3.1 i kapittel 6, *Forslag til etiske retningslinjer for Statens Petroleumsfond*, tyder på at den førstnevnte forpliktelsen har forrang. Samtidig gis det ikke noen begrunnelse i kapittel 5.3, *Veie ulike hensyn opp mot hverandre*, eller noe annet sted i utredningen, for at den førstnevnte forpliktelsen skal veie tyngre.

II Kommentarer angående etisk teori:

Filosofisk institutt ønsker spesielt å påpeke visse svakheter i fremstillingen av etiske teorier og grunnbegreper. Dette gjelder spesielt fremstillingen av pliktetikken. Her nevnes noen eksempler:

I kapittel 4.3, *Etiske krav til Petroleumsfondet*, fremstilles pliktetikk som en etisk teori som krever flertallets tilslutning om etiske prinsipper, f. eks.: "[Det] finnes [...] ikke mange skranker for fondets investeringer på rent pliktetisk grunnlag, dvs. at det under enhver omstendighet vil være enighet om at en investering er uetisk. Det er i det hele tatt vanskelig å gi eksempler på kategoriske etiske krav som vil vinne tilslutning hos flertallet". En slik fremstilling av pliktetikken er feil. Pliktetikken hevder at handlinger skal vurderes utelukkende med henblikk på om de er utført av plikt, uten hensyn til ønsker og tilbøyeligheter. Flertallets syn skal ikke inngå i en slik vurdering. Det fremstilles også som om pliktetikken forbyr visse typer handlinger, eksempelvis det å ta livet av mennesker. Pliktetikken dreier seg imidlertid om hvordan enkelthandlinger skal vurderes, og ikke om hvilke kategorier av handlinger som er tillatt eller forbudt.

I vedlegg 2, kapittel 4, fremstilles det som om konsekvensetikk svarer til et ønske om å påvirke en utvikling i en bestemt retning, mens pliktetikk svarer til et ønske om å unngå å bli medskyldig i uetiske handlinger. Fremstillingen synes overforenklet. Det bør understrekes at pliktetikk ikke er uforenelig med ønsket om å påvirke eller noen andre ønsker. Hvilke ønsker aktøren har er imidlertid ikke avgjørende, derimot hvorvidt handlingen er motivert ut fra en etisk forpliktelse.

I vedlegg 2, kapittel 5.3, heter det: "En pliktetikk, slik den for eksempel kommer til uttrykk i menneskerettighetene..." Det er kontroversielt å hevde at menneskerettighetene gir uttrykk for pliktetiske holdninger. De kjente menneskerettighetsdokumentene (Verdenserklæringen, FN-konvensjonene og den europeiske menneskerettighetskonvensjon m.fl.) tar ikke stilling til gyldigheten av bestemte etiske teorier (slik vel heller ikke de etiske retningslinjene for Petroleumsfondet skal gjøre, jfr. kapittel 2.1)

Det er prisverdig at utredningen inneholder refleksjoner over etiske grunnlagsproblemer. Dette viser at utvalget tar de etiske utfordringene som temaet innebærer på alvor. Samtidig har fremstillingen av etiske teorier store svakheter, og det synes flere steder som om teoriene vurderes ut fra hvilke konsekvenser de vil ha for forvaltningen av Petroleumsfondet, noe som i så fall vil være uttrykk for en underliggende konsekvensetisk tenkemåte.